

Prof. univ. dr. Marin Voicu

**Membru de onoare al Academiei Oamenilor de
Știință - AOSR**

Fost judecător la CEDO

**Membru în Colegiul Curții de Arbitraj Comercial
 Internațional de pe lângă CCIR**

Arbitrajul comercial

Jurisprudență adnotată și comentată

2004-2014

- **Procedura arbitrală**
- **Obligații civile și comerciale**
- **Contracte civile și comerciale**
- **Controlul judecătoresc al sentințelor arbitrale**
- **Instituții internaționale de arbitraj**

Marin Voicu

ARBITRAJUL COMERCIAL

**Jurisprudență adnotată și comentată
2004-2014**

Universul Juridic

București

-2014-

Editată de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICĂTE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VOICU, MARIN

Arbitrajul comercial : jurisprudență adnotată și comentată

2004-2014 / Marin Voicu. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-494-3

347.7(498)"2004/2014"

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Cuvânt-înainte

Prof. Marin Voicu

1. Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă CCIR – peste 61 de ani de activitate neîntreruptă – 1953-2014

1.1. Arbitrajul dobândește o reglementare bogată în anul 1865, odată cu adoptarea Codului de procedura civilă

„Nașterea României moderne, după Mica Unire de la 1859, a fost însoțită și de revigorarea arbitrajului. Astfel, arbitrajul dobândește o nouă reglementare legală în 1865, odată cu adoptarea Codului de procedură civilă din acel an, cod inspirat în principal din Codul de procedură civilă al Cantonului Geneva (din 1819) și din cel francez (din 1806) și în cadrul căruia Cartea a IV-a (Despre arbitri) era dedicată arbitrajului ad-hoc. Desigur, reglementarea legală din 1865 era destinată mai degrabă arbitrajului civil și era departe de exigențele actuale ale arbitrajului comercial, era rigidă, complicată și incompletă, arbitrajul era dominat de justiția statală, iar sentința arbitrală era supusă unor multiple căi de atac (descurajante pentru părți). De subliniat însă, că la baza competenței tribunalului arbitral se află convenția de arbitraj, dar numai sub forma compromisului”¹.

Cartea a IV-a a Codului de procedură civilă a fost completată la 1900, reglementându-se, de această dată, convenția de arbitraj și sub cea de-a doua formă, a clauzei compromisoriu, fără însă a se modifica și alte texte pentru a le corela cu clauza compromisorie, ceea ce a dat naștere, ulterior, la controverse, atât în practica judecătorească, cât și în doctrină.

Până la Legea nr. 59/1993, Cartea a IV-a (Despre arbitri) din Codul de procedură civilă a mai suferit o modificare expresă în 1948, prin introducerea art. 366, potrivit căruia recursurile împotriva hotărârilor arbitrale definitive se judecau de către Tribunalul Suprem. Nu mai puțin, textele Cărții a IV-a au suferit modificări implicite prin convențiile internaționale privind arbitrajul la care România a aderat și le-a ratificat în timp: protocolul relativ la clauzele de arbitraj, Geneva, 1924, Convenția pentru executarea sentințelor arbitrale străine, Geneva, 1927, Convenția privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, New York, 1958, Convenția europeană privind arbitrajul comercial internațional, Geneva, 1962 și Convenția pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state, Washington, 1965.

1.2. Prestigiul intern și internațional al Curții de Arbitraj pentru mediul de afaceri, menținut în această îndelungată existență, s-a datorat, în **principal**, celor mai străluciți reprezentanți ai arbitrajului românesc: dr. Ion Nestor, acad. Tudor Popescu, prof. univ. dr.

¹ V. Babiuc, *Starea actuală a arbitrajului comercial din România*, Revista de drept comercial nr. 7-8/2003, comunicare la Simpozionul internațional organizat de Curtea de Arbitraj la 9 mai 2003, la sărbătorirea a 50 de ani de existență, text integral publicat în cap. V pct. 9.1 din același volum.

Octavian Căpățînă, dr. Ion Băcanu, prof. univ. dr. Ion Rucăreanu, prof. Victor Babiuc, dr. Victor Tănăsescu, prof. univ. dr. Grigore Florescu, prof. univ. dr. Brîndușa Ștefănescu, prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, prof. univ. dr. Dragoș Sitaru și alții, care **au imprimat Curții o puternică libertate de gândire și de decizie.**

1.3. Simpozionul internațional organizat de CCIR și Curtea de Arbitraj, la 9 mai 2003, pentru sărbătorirea a 50 de ani de activitate a Curții (1953-2003), a afirmat experiența acumulată, bagajul impresionant de jurisprudență arbitrală, citată în revistele juridice și în lucrările de drept comercial, de dreptul comerțului internațional și de drept internațional privat.

Comunicările științifice prezentate de iluștrii profesori, autori activi ai Curții de Arbitraj, precum și de personalitățile din alte țări, au relevat **calitatea arbitrajului românesc, înaltul profesionalism și prestigiul arbitrilor, imparțialitatea și fundamentarea teoretico-științifică a sentințelor arbitrale, ceea ce a determinat recunoașterea lor pe plan intern și internațional.**

Iată principalele comunicări:

- **prof. univ. dr. Octavian Căpățînă:** „La solution des conflits de lois par l'arbitrage commercial roumain”;

- **prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu:** „Executarea sentințelor arbitrale străine în România”;

- **dr. Ion Băcanu:** „Jurisprudența arbitrală în materia dobânzii legale și a reevaluării creanțelor bănești de piață. Unele considerații privind rolul jurisprudenței în formarea dreptului”;

- **prof. Manfred Heider,** reprezentantul Centrului de Arbitraj Internațional de la Viena-VIAC: „Procedura arbitrală în absența părâtului”;

- **avocat Salvatore Vitali:** „Legea model UNCITRAL cu privire la achizițiile de bunuri, construcții și servicii, ca instrument util pentru dezvoltarea economiilor din țările est-europene”;

- **dr. Daniel Wehrli, Elveția:** „Arbitrajul Camerei de Comerț elvețiene și comentarii asupra executării sentințelor arbitrale străine în Elveția”;

- **prof. Roso Puharic,** președintele Curții Permanente de Arbitri din Slovenia: „Stadiul actual al arbitrajului comercial în Slovenia”.

1.4. Curtea de arbitraj a CCIR și-a continuat, după 2003, acest parcurs onorant cu un volum de activitate important (800-1000 dosare pe an la 50-58 de arbitri), până în anul 2009-2010, când au fost înlăturați prof. Victor Babiuc și prof. Octavian Căpățînă de la „bordul” instituției, după care a urmat, în anii 2011-2014, „opera” de marginalizare și, chiar, eliminare de fapt a celorlalți profesori, începând cu prof. V.M. Ciobanu, dr. Ion Băcanu, prof. G. Florescu, prin procedeele abuzive ale Autorității de nominare, interesată doar de onorariile plătibile, lăsând să se vadă că, în realitate, a organizat o „cooperativă” cu numai câțiva arbitri de „serviciu”, cărora le repartiza, de regulă, dosarele cu sumele litigioase mai mari. Așa, de exemplu, la 1 aprilie 2014, din cele 53 de dosare pe rol, 23 de dosare cu valori litigioase între 3 milioane lei și 60 milioane lei sau între 100.000 euro și 12 milioane de euro erau repartizate de Autoritatea de nominare, în detrimentul voinței părților contrac-

tante, unui singur complet de arbitri, compus din fiica sa și câțiva „specialiști, fără specializare”.

1.5. În aceste circumstanțe, în care numărul dosarelor din anii 2010-2014¹ a scăzut la 200-250 pe an, iar numărul arbitrilor a crescut la 128 (plus ceilalți din lista de „incompatibili”), este limpede de ce președintele CCIR, președintele Curții de Arbitraj sau Colegiul acesteia nu au avut inițiativa organizării unei manifestări științifice onorante, de aniversare a 60 de ani de existență a Curții în mai 2013, precum și a altor acțiuni interne și internaționale.

2. Ideea și cerința unei lucrări de jurisprudență arbitrală de actualitate

*2.1. În plenul Curții din sem. I/2011, președintele acesteia, prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, a recomandat, ca o semnificativă necesitate, elaborarea unei lucrări reprezentative pentru justiția arbitrală românească, cuprinzând jurisprudența Curții din ultimii 10 ani, eu fiind desemnat să constituie și să coordonez **un grup de lucru în acest scop.***

*2.2. La scurt timp, am elaborat tematica și metodologia de lucru, constituind grupul de 10 arbitri, cărora le-am repartizat sentințele arbitrale din anii 2001-2011, **fișele sintetice primare, precizând criteriile de selecție și de valorificare a studiului hotărârilor.***

2.3. Din păcate, graficul de lucru adoptat împreună cu arbitrii desemnați, nu a fost respectat, chiar dacă s-au făcut reprogramări repetate, timp de aproape 10 luni, relevându-se o anumită pasivitate și interes diminuat, iar după eliminarea prof. V.M. Ciobanu din funcția de președinte al Curții, proiectul a fost efectiv abandonat la nivelul acestei instituții.

*2.4. Materialele de lucru pe care le-am acumulat, personal, în 2011 din studiul sentințelor arbitrale pronunțate în anii 2004-2007 și 2010-2011 au fost conservate, iar, după ce noul Colegiu al Curții a preluat sarcinile, am avut posibilitatea directă să reiau **lectura sistematică a sentințelor arbitrale din anii 2008-2009 și 2012-2014, completând, astfel, tabloul jurisprudenței primare examinate, din perioada 2004-2014.***

3. Elaborarea lucrării

*3.1. Documentarul, astfel întocmit, a conținut **fișele sintetice** completate cu **dezlegările în drept și principalele considerente din sentințele selectate**, din cele pronunțate de Curte în anii 2004-2014.*

*3.2. Ordonarea fișelor sintetice pe materii și instituții juridice, în ordinea cronologică a lor, a permis întocmirea **tablei de materii pe cele 4 mari titluri**, fiecare cu mai multe secțiuni: Procedura arbitrală (I), Obligații civile și comerciale (II), Contracte civile și comerciale (III) și Controlul judecătoresc al sentințelor arbitrale (IV), ceea ce, din punct de*

¹ 2010 – 266 sentințe; 2011 – 257 sentințe; 2012 – 249 sentințe; 2013 – 197 sentințe; sem. I/2014 – 65 sentințe.

vedere metodologic, asigura o oarecare continuitate a primului volum de „Jurisprudență comercială arbitrală” (1953-2000), elaborat în anul 2003 de colega mea Elena Osipencu (pe atunci judecător la Curtea Supremă de Justiție) și de doamna Mihaela Cozmanciuc, director la Curtea de Arbitraj, sub coordonarea directă a prof. univ. dr. Victor Babiuc, președintele Curții, și a prof. univ. dr. Octavian Căpățână, vicepreședintele Curții de Arbitraj Comercial Internațional.

3.3. Acest efort unilateral de documentare, selectare și ordonare pe materii și instituții juridice a sentințelor arbitrale, prin care s-au rezolvat probleme de drept, pe baza cărora a fost posibilă **elaborarea lucrării, cu adnotări și unele comentarii, pune în valoare un important bagaj de jurisprudență arbitrală și ne înfățișează starea reală a arbitrajului comercial român¹ din ultimii 10 ani.**

4. Pentru a avea un tablou complet și unele instrumente de evaluare comparată, am elaborat și un studiu introductiv asupra justiției comerciale în Europa și în România, cu referiri la arbitrajul comercial, dezvoltând o problematică de o maximă importanță – stilul și elaborarea sentințelor judecătorești și arbitrale.

Alături de studiul meu, am preluat din „Pandectele Române – 1939” și introdus în volum textul integral al articolului „**Condițiuni legale și tradiționale în redactarea hotărârilor**”, autor Radu Dimiu, consilier la Curtea de Apel București, text care în mod evident este încă de actualitate.

De asemenea, apreciind valoarea deosebită a comunicării din 26 august 2014 prezentată de Lordul David Neuberger, președintele Curții Supreme din Marea Britanie – „Cea de-a treia și cea de-a patra putere: judecătorii, jurnaliștii și justiția deschisă”, care conține idei **de forță și de maximă actualitate, privind preeminența dreptului într-o societate democratică**, independența judecătorului și relația deschisă a justiției cu cetățenii și jurnaliștii, dar și **calitatea hotărârilor judecătorești**, am preluat textul, cu acordul autorului, și l-am introdus în acest volum.

Edificatoare este, de exemplu, **următoarea reflecție a Lordului David Neuberger: „citind hotărâri judecătorești, uneori îmi pierd pofta de viață” după această lectură; dar supărarea mea devine cronică atunci când hotărârea pe care o citesc îmi aparține**”.

Totodată, am preluat și tradus un studiu publicat de prestigioasa revistă „Global Arbitration Review” (2013) privind **costurile arbitrajului la un număr de 10 curți internaționale de arbitraj din Europa și din alte continente.**

În sfârșit, spre a **aprecia și onora contribuția unor reputați profesori-arbitri**, am considerat că este util să introduc în lucrare cele **trei comunicări științifice semnificative** prezentate la Simpozionul Internațional din 9 mai 2003, consacrat aniversării a 50 de ani de existență a Curții de Arbitraj Comercial Internațional **de către profesorii Octavian Căpățână, Victor Babiuc și Ion Băcanu.**

¹ Titlul acestei lucrări preia expresia „Arbitrajul comercial” din art. 146 (1) lit. d) din Constituția României.

TITLUL PRELIMINAR

CADRUL JUSTIȚIEI COMERCIALE

Prof. univ. dr. Marin Voicu

1. STUDIU INTRODUCȚIV: JUSTIȚIA COMERCIALĂ.

STILUL ȘI CALITATEA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI ȘI ARBITRALE

I. Justiția comercială în Europa

1. Justiția comercială este o instituție seculară

1.1. Originile sistemului judecătorilor comerciali sunt în Franța secolului al XV-lea, când apare un tribunal particular pentru cauze comerciale compus din doi „cetățeni onorabili” și având cunoștințe de legi și uzuri în materie.

În anul 1563 regele Charles IX înființează jurisdicția comercială cu judecători și consuli la Paris, rapidă și debarasată de orice formalism, stabilind anumite principii care își păstrează și astăzi valabilitatea, alegerea judecătorilor, gratuitatea funcțiunilor și competențe specifice.

Revoluția franceză de la 1789 abolește privilegiile și suprimă tribunalele excepționale, dar menține jurisdicția consulară sub controlul tribunalului comercial; începând din anul 1938, i se încredințează și falimentul.

În secolul al XX-lea, în Europa, s-a dezvoltat o mișcare progresivă către un sistem al tribunalelor de comerț, specializate, care să soluționeze litigiile dintre comercianți, cât mai rapid, să aplice nu numai regulile generale ale dreptului, ci și pe cele născute din practicile și cutumele comerciale, lăsând, totodată, părților posibilitatea de a realiza reglementarea amiabilă a litigiului.

Tribunalele comerciale existau în multe țări, uneori fiind consacrate, chiar, prin dispoziții constituționale.

În Franța, în anul 1980, se propune prezența magistraților profesionali (de carieră) alături de cei consulari, în materie de faliment, proiectul fiind abandonat, dar reluat și reglementat prin Legea din 16 iulie 1987 care organizează tribunalele de comerț.

În anul 1874 Sir Sidney Waterlow a consemnat, între altele, în raportul Comisiei judiciare:

„Sistemul actual afectează, deseori, dorința de justiție sau impune reclamanților procese lungi și iritante. Pentru a apăra interesele clienților lor, consilierii celor două părți utilizează toate subtilitățile juridice. Procesul devine, astfel, o luptă feroce, care distruge încrederea între părți și împiedică orice viitor în relațiile lor de afaceri”.

În replică, puțin mai târziu, în 1885 s-a constituit în Anglia Tribunalul de comerț, care trebuia să fie o justiție mai familiară litigiilor comerciale, cu reguli proprii, care să faciliteze soluționarea acestora cu celeritate, eficacitate și echitate și cu o procedură simplificată.

1.2. Justiția comercială în România

Primele legiuri scrise în țările românești – „Pravila lui Vasile Lupu” și „Îndreptarea legii a lui Matei Basarab” – nu cuprindeau reguli speciale pentru comerț. Reglementări sumare apar, mai târziu, în Codul Caragea (1817) în Muntenia și în Codul Calimach (1928) în Moldova, iar Regulamentele organice din cele două principate (1831) aveau anumite reguli referitoare la comerț, cât și dispoziții în temeiul cărora se înființează tribunalele de comerț. Aceasta a permis ca în anul 1840 să poată fi pus în aplicare, în ambele principate, Codul comercial francez din 1807, iar după unirea lor (1859) s-a introdus reglementarea (preluată din Franța), intitulată „Condica de comerț a Principatelor Unite române”, aplicată de instanțele comerciale.

În anul 1887 este adoptat Codul comercial român, inspirat după cel italian din 1882, el având la bază, însă, tradiția de codificare franceză.

Prin legea din 1861 a Curții de Casație și Justiție, modificată în anul 1912, s-a înființat a treia secțiune pentru **soluționarea recursurilor comerciale, contra hotărârilor arbitrale** și contra deciziilor Curții de Conturi.

Această competență este păstrată și chiar extinsă prin legile din 1925 și 1939 privind Curtea de Casație și Justiție, iar cele 12 curți de apel aveau competență de atribuțiune în materie comercială de soluționare a apelurilor, tribunalele fiind investite cu plenitudinea de jurisdicție comercială.

Potrivit art. 34-53 (Cap. 4 – „Justiția comercială”) din legea pentru organizarea judecătorească din 1864, competența aparținea secțiilor comerciale de la tribunalele de județe, iar completul de judecători era format dintr-un judecător de carieră și doi judecători comercianți (în vârstă de peste de 30 de ani), aleși din lista de comercianți întocmită de municipalitate (funcția lor fiind gratuită).

Sistemul acesta a fost menținut, în mare parte, prin legea din 1925 și cea din 1938, fiind, însă, abolit, în totalitate, în anul 1952.

2. Principalele caracteristici ale justiției comerciale în Europa¹

2.1. Lumea economică judecă justiția comercială după propriile criterii: eficacitatea, celeritatea, rentabilitatea, discreția, iar operatorii comerciali îi reproșează tot mai mult lipsa de exigență în aplicarea acestora.

Justiția comercială ni se înfățișează în Europa în culori diferite, privind aceleași game de exprimare:

- justiția civilă cu o competență generală în materie comercială;
- justiția „neprofesională” locală care apare ca un echilibru între două constrângeri, de reguli juridice complexe, de o parte, nevoile și uzurile comerciale, de cealaltă parte;
- justiția înfăptuită de judecători de carieră, profesioniști, dar și
- justiția comercială realizată de magistrați neprofesioniști (comercianți sau industriași), aleși de branșele lor;
- tribunale comerciale autonome (în prima instanță) cu o competență și statut neomogene, ca în Franța și Belgia, sau secții specializate în materie comercială, în majoritatea statelor;

¹ M. Voicu, *Jurisprudența comercială*, Ed. Lumina Lex, București, 2003.

- în toate cele 30 de țări europene evaluate de Consiliul Europei în 2008, în căile de atac (recurs și recursul în casație) funcționează numai judecători specializați, organizați în secții sau camere comerciale (la curțile de apel și la cele de casație);

- se extinde, tot mai mult, contenciosul la organele administrative investite cu puteri jurisdicționale comerciale, Consiliul Concurenței, Banca de Stat, Comisia pentru operațiuni de bursă sau pentru valori imobiliare ș.a.

2.2. Asistăm, totodată, la o *întărire și extindere substanțială a arbitrajului național și internațional, convențional și instituțional*, ceea ce atestă voința și dorința comercianților de a avea judecători speciali la problemele lor proprii și de a prezerva confidențialitatea litigiului lor, procedură care îndeamnă la o profundă reflecție și care poate conduce la conciliere și mediere. Este vorba, mai ales, de o **justiție privată, arbitrală, înfăptuită de judecători ad-hoc, destinată părților, de ele însele și plătită de ele.**

Arbitrajul rămâne un „recurs natural”, dar, totuși, marginal. El nu se dispensează de a face efortul necesar realizării concilierii nevoilor vieții de afaceri cu securitatea juridică, întrucât justiția trebuie să fie previzibilă, iar relațiile comerciale nu pot fi viabile fără această securitate juridică.

2.3. *În ce privește procedurile, astăzi „spectacolul” pe care îl oferă justiția comercială în țările industriale este mult diferit.*

Justiția este, adesea, adaptată realităților și nevoilor specifice prin intervenția legiului național sau a celui din spațiul comunitar al celor 28 de state membre ale UE.

Funcționează și se **extind diverse proceduri, optimizând accesul și exercitarea justiției comerciale:**

- extinderea judecătorului unic în cauzele comerciale;
- proceduri simple la litigii simple;
- recurgera, mai frecventă, la conciliere și/sau la mediere;
- utilizarea, mai substanțială, a ordonanței de referat (președințială);
- adoptarea de proceduri speciale și rapide pentru obținerea titlurilor executorii comerciale, cum ar fi ordonanța de plată ș.a.

2.4. *Multiplicarea legilor și regulamentelor complexe, a incidentelor colective (sociale și fiscale) ale litigiilor comerciale au impus adaptarea tribunalelor consulare în cele câteva țări în care mai funcționau.*

În celelalte state, în care există tribunale comerciale „de stat” (autonome în prima instanță sau secții) prezența autorității publice este mai accentuată, atât prin judecători de carieră, prin controlul judiciar al curților de apel și în casație, prin aplicarea procedurilor stricte, prezența procurorului, dar și prin crearea organelor administrative de control asupra concurenței, domeniului bancar, al bursei ș.a.

2.5. *Soluționarea litigiului comercial de o manieră diferențiată, dar unitară, suscită însă anumite rezerve:*

- judecătorii de carieră sunt, încă, în număr redus și nu au o pregătire adecvată contenciosului special al schimburilor comerciale;